

kisebb, ovális vascsatot találtunk, s valószínűleg két juhcsontot is. A koponya bal oldalán, a halántékcsonton látszott még az egyik fülbevaló nyoma. A mai felszíntől számítva 175 cm mély sírgödör téglalap alakú, egyenes aljú, lekerekített sarkú volt. A szennyvízvezeték árkát a kövesút mellett ezen a környéken kb. 800 méter hosszan ásták ki, de itt régészeti lelet nem került elő. Kissé északra húzódik a Száraz-ér medre, vagyis a lelőhely lényegében az érmeder déli partján található.

Munkatárs: Gábor Gabriella restaurátor.

SZATMÁRI IMRE

177. Törökbálint, Tópark

A részletes jelentést lásd a 45–55. oldalon.

(Pest megye) U; B; LT; A

MARÓTI ÉVA

178. Tura, Tököspart (MRT XIII. 3. 22/23. lh.)

(Pest megye) Á

A szondázó ásatással, amelyre a turai önkormányzat támogatásával került sor, a középkori Szentgyörgypusztá templomának maradványait kerestük. Az átkutatott 125 m²-es területen a templom nyomait csak közvetett módon találtuk meg. Az erózió nyomtalanul eltüntette még az alapokat is.

A templom körüli temetőből összesen 28 Árpád-kori, ezen belül valószínűleg a 13. századra keltezhető temetkezést tártunk fel. Néhány sírban megfigyelhető volt a téglapakolás szokása, a nagy mértékű felszínkopás miatt azonban ezek jórészt is kiforgatta az eke. A sírok mellett és közöttük mindössze néhány Árpád-kori cserépedény töredékét találtuk, egyéb mellékletet nem. A sírok betöltött földjében a templom építésére és létezésére utaló habarcs és kötörmelékeket figyeltünk meg a bontások során. A temetkezések tájolása zömmel Ny-K-i irányú, ami alapján feltételezhető, hogy a templom irányítása is hasonló lehetett.

TARI EDIT – KULCSÁR VALÉRIA

179. Tuzsér, Boszorkány-hegy

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) M

A lelőhelyen 1900-ban rigolórozást végeztek, s ennek során megtalálták egy honfoglalás kori temető É-D-i irányú sorba rendeződött 6 sírját. A leleteket Jósa A. gyűjtötte be illetve tárta fel, s még abban az évben közölte is azokat. (ArchÉrt. 20. 1900. 214–224.) Jósa a leletmentést követően nem végzett a helyszínen további ásatást, de megjegyezte, hogy a sírsor keleti részén még további temetkezések rejtőzhetnek a földben. Ennek tisztázására indítottuk meg a hitelesítő

ásatásunkat. A lelőhelyet a honfoglalás kori leletcorpus előmunkálatainak keretében Dienes I. és Németh P. azonosította be 1970-ben.

Az ásatás során egyetlen hosszú sorba rendeződve összesen 10 sír maradványait találtuk meg. Ezek közül egy sem volt érintetlen, részint a szőlőművelés dülta fel azokat, részint pedig (mint később kiderült) megtaláltuk a Jósa által feltárt sírok felforgatott, de a helyükön hagyott csontmaradványait. A sírok csekély számú leletanyagot tartalmaztak: nyitott ezüst hajkarikát (1.), fenőkövet (7.) ívvégcsontot és csont amulettet (8.), vastöredéket (9.) valamint ezüst övveretet (10.). Ez utóbbi tökéletesen megegyezik azokkal az övveretekkel, amelyeket Jósa az általa feltárt 6. (tarsolylemezes) sírban talált, így a 10. sírt azonosíthatjuk a Jósa féle 6. sírral. Ebből kiindulva (s figyelembe véve a századfordulón feltárt sírok leletanyagát, valamint az általunk talált leleteket) egy kivétellel be tudtuk azonosítani a Jósa A. által feltárt temetkezéseket (az első szám az 1998. évi ásatás sírszáma, zárójelben pedig Jósa sírszámai). 10 (6), 9 (5), 8 (3), 7 (2), 6 (1). A Jósa által feltárt 4. sírt nem találtuk meg, annak csontjait a szántás teljesen megsemmisíthette.

Összegezve, az ásatás során sikerült tisztázni a Jósa által feltárt sírok helyzetét, azok elhelyezkedését egy hiteles temetőterképen rögzíthettük, amelyet kiegészíthettünk további 5 sírral is. Tuzséron tehát kétségkívül egy egysoros kisebb (maximum 15–16 síros) temető lehetett. Jóllehet a 10. sírtől északra csak egy 8,5 méteres sávot tudtunk átkutatni az ott már rendkívül sűrűn ültetett szőlőtőkék miatt, de újabb temetkezést e területen sem találtunk, így kevésbé tartjuk valószínűnek, hogy a temető arrafelé folytatódna. A kérdéses területen (szemben az 1–10. sírokat rejtő földszákkal) nem találtunk a felszínen sem embercsontokat, amelyek esetleg újabb bolygatott vagy teljesen szétroncsolt sírokra utalhatnának. A lelőhely tehát, véleményünk szerint, csaknem bizonyosan feltártnak tekinthető.

NÉMETH PÉTER – RÉVÉSZ LÁSZLÓ

180. Túrje, Kolostor

(Zala megye) Á; Kk

A türjei monostortemplom egyike a legépebben megmaradt nemzetségi monostorainknak. A prépostságot Túrje nemzetségbeli Szentgróti Dénes bán alapította 1241–42-ben; hajdan a templom északi oldalán állt premontrei kolostor jórészt már a 16. században megsemmisült. A 18. században az új kolostort a templomtól délre építették meg.

Az 1997 késő őszen megkezdett kutatást a középkori kolostor lehatárolására és az alaprajz főbb vonalainak tisztázására 1998. április–májusában folytattuk. A kutatások igazolták a templomtól északra feltételezett

kolostor elhelyezkedését: feltártuk a keleti és nyugati kerengők egy-egy párhuzamosan futó falszakaszait, a barokk kápolna mellett padlóburkoló téglával borított helyiséget tártunk fel és két építési periódust mutató falszakaszokat különböztettünk meg. A kerengők által közrezárt szakaszban öt, szabályos rendbe temetett sírt találtunk, és későbbi korszakból származó további négy sírt tártunk fel a kolostor más-más helyiségeiben. Az ásatás során a barokk magtárban is kutatóárkokat nyitottunk: a káptalantermet sikerült lokalizálni.

Az ásatás leletanyaga többségében késő középkori kerámia- és kályhacsempe-töredék, kis számú fém- és üveglelettel. A további kutatásoknak kell tisztázni a kolostor északi és nyugati részének alaprajzát.

VÁNDOR LÁSZLÓ

181. Vác, Piac utca (MRT 9. k. 31/3q lh.)

(Pest megye) *Kk; Kú*

A régészeti kutatás helyszíne a 3210/4 hrsz. telek volt, a Lyra Könyvesház építése számára kijelölve. A középkori német városnak a városfalhoz közeli területe ez. Az építkezést megelőző leletmentés során feltártunk 11 közép-, illetve török kori, két újkori gödröt, dokumentáltunk egy középkori falszakaszt. A legjelentősebb objektum egy nagyméretű, nagy mélységű török kori hulladékgödör, rengeteg kerámia töredékkel, közöttük egy szép török mázas, karcolt mintájú tál, egy füles mázas fazék. A sajátosan váci, fabéléses gödör anyagában volt még sok állatcsont, gyümölcs (szőlő) magvak, tojáshéj. 9 gödör egy sajátos rendszert képezett: két sorban helyezkedtek el, tulajdonképpen kerítés(?) cölöpöknek ásott gödrök lehettek. Természetesen a rendszert, a rendeltetést a feltárható terület korlátozott volta miatt véglegesen tisztázni nem lehetett. Az említett középkori fal a telken lévő újkori pince szétbontásakor tűnt elő: kiderült, hogy a szomszédos ház (Káptalan u. 8.) fala középkori falra épült rá. A középkori város topográfiájának megrajzolásához újabb adatok születtek. A Káptalan utcában (párhuzamos az egykori és mai főutcával) még kőház(ak) állottak, innen kelet, a városfal felé már inkább e házak kertjei húzódtak.

Az ásatás költségeit a Művelődési Minisztérium támogatásából fedezték.

TETTAMANTI SAROLTA

182. Vác, Szék-hegy (MRT 9. k., 31/42. lh.)

(Pest megye) *R*

1998. szeptember–októberében tanyagazdaság építését megelőző leletmentés során mintegy 180 m² nagyságú területet vizsgáltunk át. A telek a 31/42. sz. lelőhely DNy-i szélén helyezkedik el. Egyetlen hulladékgödör

került elő, a gödörben a bolerázi csoport cserepei, orsógombok, állatcsontok voltak.

KŐVÁRI KLÁRA

183. Vác, Vár (MRT 9. k. 31/1. lh.)

(Pest megye) *Á; Kk; Kú*

1998-ban a Polgármesteri Hivatal megbízásából és pénzügyi fedezetével helyreállítást, és falkonzerválást megelőző kutatást, illetve a helyreállítást kísérő régészeti művezetést végeztünk a Vár területén. A dunai oldalon a korábbi években feltárt és helyreállított ágyúterasz déli fala mellett előkerült egy nyugat felé húzódó falcsonk. Ugyanekkor a mostani kutatások során vált az is világossá, hogy a várfal déli szakasza és az ágyúterasz nyugat felé tartó fala nem egyszerre épült meg. A falcsonk előkerülése és e tény kapcsán az a feltevezésünk, hogy itt egy korábbi bejárattal és annak védműveivel kell számolnunk. Ennek felderítésére most nem nyílt lehetőség.

Megvizsgáltuk azonban a déli várfalszakasz előtti dombblejtőt. Kiderült, hogy az 1680. évi hadmérnöki felmérés e ponton a valóságot tükrözi. Az északi oldallal ellentétben itt a dombblejtőt csak egy cölöpsorral megtámasztott „sánccá” alakították át a török korban. A cölöpsor egy szakaszon kettős volt. Érdekesség egy kőlépcső előkerülése, a lépcső a cölöpsor előtti lejtőn vezet fölfelé. A lépcsőt kísérő leletek nem zárják ki, hogy egykorú a cölöpös rendszerrel.

Két további helyszínen folyt a kutatás.

A ferences kolostor déli sarka táján egy 1998-ban feltárt, kelet felé húzódó falat követtünk tovább, s itt egy, valószínűleg szintén török kori védmű kapuját találtuk meg. Ebben a térségben feltártunk 11 késő középkori, melléklet nélküli, koporsós temetkezést, amelyek a székesegyház körüli temető részei lehettek. Itt a legjelentősebb egy kora Árpád-kori gödör a betöltése miatt: 12. századi szalagfonatos faragású és feliratos keresztelőmedence(?) töredékek, oszlopfő-, homokkő- és vörös mészkő oszlopdarabok, láda-, ajtó-, bútor- és szekérvasalások, bronz körmeneti kereszt darabjai, egyéb Árpád-kori leletek, pl.: sarkantyú, mint összehordott „szemét” került itt elő.

Megvizsgáltuk az 1979–1980-ban és 1985-ben előkerült falmaradványok tájékát is. Az volt a feladat, hogy megállapítsuk, a püspöki templom, vagy kápolnáinak részei-e ezek. Az 1985-ben feltárt falrészletről, amelybe festett, gótikus bordatöredékek voltak beépítve, kiderült, hogy egy – nem túl szépen megmunkált – kváderekkel burkolt, több mint 3 m vastag, délkelet felé tartó fal. Az 1979-ben feltárt, keleti irányban húzódó falban – Kozák Károly és Kárpáti János munkája – annak idején a püspöki székesegyház maradványát sejtették az ásatók. Ezt a falat most sokkal részleteseb-